

самостоятельной отрасли права Украины. По результатам научных исследований действующего законодательства учеными кафедры гражданского права и процесса подготовлены научно-практические комментарии к Гражданскому, Хозяйственному и Гражданскому процессуальному кодексам Украины.

Ключевые слова: кафедра, юридический факультет, университет, гражданское право, гражданский процесс.

Boyko I., Kossak V., Kahnych V. Place and Role of the Department of Civil Law and Proceedings in the Structure of the Faculty of Law at Lviv University: History and Modern Times. The article defines the place and role of the Department of Civil Law and Proceedings in the structure of the Faculty of Law of Lviv University, analyzes the stages of its formation and development. In the focus of attention are the characteristic features of the scientific civilian school development, the scientific activities of the distinguished scientists-civilists of the Faculty of Law at the University of Lviv. The emphasis is laid on the researches in the domain of Civil law and proceedings, the stages of its development. In recent decades, the main areas of the civilization studies have been deepened, taking into account the establishment of a rule-based legal state and civil society in Ukraine and transition to market economy. New schools of international private law and investment law, corporate law have been formed. Based on the traditions of civil law studies, Lviv University has expanded the research scope in the field of property rights, contractual relations. The scholars of the department made a significant contribution to the establishment of family law as an independent branch of law in Ukraine. In terms of the latest scientific studies of the current legislation, scholars of the Department of Civil Law and Proceedings prepared scientific and practical comments on the Civil, Commercial and Civil Procedural Codes of Ukraine.

Key words: department, Faculty of Law, University, civil law, civil proceedings.

УДК 340. 123(092)

В. Греченко, О. Ярмиш

Початки досліджень історії права Київської Русі на українських землях у 1810-х рр.

У статті аналізується перша публікація з історії Давньої Русі, видана у Харкові у 1811-1812 рр., де також уперше на українських землях розглядалися деякі аспекти історії права доби Київської Русі. Розглядається та оцінюється науково-педагогічна діяльність професора історії Харківського університету Г.П. Успенського, який був автором цієї публікації. Його праця не була чисто історико-правовою. Вона містила не тільки елементи історико-правових досліджень, але це був певний етап у розвитку вітчизняної науки історії права.

Ключові слова: Україна, Харківський університет, історія права, Київська Русь, Руська Правда, Г.П. Успенський.

Постановка проблеми. Виникнення та генеза на українських землях науки «Історія права» на початку XIX ст. нерозривно було пов'язане зі становлення на цьому терені університетів і розвитком у них юридичної освіти. Рушійною силою обох цих процесів була університетська професура. Серед перших викладачів історії в Харківському університеті слід відзначити Г.П. Успенського, навчально-наукова діяльність якого в багатьох сенсах була новаторською. Його книги дають уявлення про рівень викладання загальної історії та історії права в той час та про наукові погляди у сфері цих наук.

Стан наукової розробки проблеми. Нам не вдалося знайти жодної публікації, в якій би розкривалися питання про зародження історико-правової науки у Харкові на початку XIX ст. та внесок Г.П. Успенського у цей процес. Є лише біографічні довідки про Г.П. Успенського в енциклопедичних словниках та довідниках. Тому своє **завдання** ми вбачаємо в дослідженні початків досліджень історії права в Харкові на початку XIX ст. та наукової спадщини Г.П. Успенського, з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Зміст та напрями розвитку юридичної освіти на початку XIX ст. в Харківському університеті в цілому та на відділенні моральних та політичних наук, де і викладалися правничі дисципліни, визначалися Статутом імператорських російських університетів, прийнятим 1804 р. Безпосередньо юридична частина освіти відділення зосередилася на кафедрі цивільного й кримінального судочинства в Російській імперії [1, с.12-13].

На формування змісту освіти на даному відділенні істотно впливала наукова та педагогічна діяльність іноземних викладачів, які протягом першого десятиліття функціонування університету складали основну частину професури. Цей чинник сприяв поширенню ідей Просвітництва, серед яких провідне місце займала теорія природного права. Вона належала до теоретичних засад юридичної освіти, була її основою. Як справедливо відзначає О.М. Богдашина, у цей час, крім ідей природного права, стали поширюватися ідеї Г. Гоббса, Дж. Віко, Ш. Монтеск'є, Вольтера, Д. Дідро, Ж.Ж. Руссо, К. Гельвеція [2, с.6.].

Виникнення історико-правової науки у вітчизняній юриспруденції пов'язане з реалізацією в юридичній практиці накопиченого позитивного досвіду (вітчизняного і зарубіжного), наявністю доктрини, сукупністю наукових концепцій, методології, спеціальних досліджень, практичним застосуванням їх в освіті і іншими чинниками, характерними для визначення науки, у тому числі юридичної. У першій половині XIX ст. це також було наслідком наукових історичних відкриттів, пов'язано з джерелознавством, а також з кодифікацією права [3].

У 1812 р. в Харкові було засновано «товариство наук при університеті», яке мало на меті видання праць професорів. Одним з перших видав свою працю професор історії Г.П. Успенський. Що ж нам відомо про цього вченого?

Гаврило Петрович Успенський народився 8 липня 1765 р. у Білгородській губернії. Він походив з духовного стану. У 1786 р. закінчив Севську духовну семінарію, в 1790 р. – Петербурзький учительський інститут [4, с.19]. Викладав в Головному народному училищі Воронежа (1790-1807 рр.). Був членом Болховитиновського літературного гуртка. Переклав з німецького книгу Миколи Унштета «Подорожі по зачарованому світу» (Вороніж, 1801-1802) (причому надрукував за свій рахунок 370 примірників, які пожертвував «для нагородження учнів»); з французької – «Космографію або опис тіл світу для загальнокорисного призначення великих справ Божих» (Вороніж, 1801) і «Міфологію» абата де Трессана» (1805) [5, с. 435-436]. У 1807 році, після відмови М.М. Карамзіна від кафедри історії в Харківському університеті, Г.П. Успенський був запрошений на цю кафедру. У тому ж 1807 р. Гаврило Петрович подав у Харківський університет першу частину детального «Словника установлень і винаходів», над яким працював декілька років. 3 жовтня 1807 року Успенський – лектор Харківського університету по російській історії і статистиці, з 1808 року – ад'юнкт з 1811 року – екстраординарний професор, з 1813 року – ординарний професор, з 1814 року – декан словесного відділення. З 1812 року Успенський редагував науково-художній журнал «Український вісник», який видавався в Харківській друкарні і поширювався по містах Харківської губернії, а також – в Севську, Карачеві, Брянську. Два сини Г.П. Успенського успішно закінчили Харківський університет. Один з них залишив свої спогади про батька, які були опубліковані в «Воронезьких губернських відомостях» [6]. Г.П. Успенський помер 10 травня 1820 р. у м. Харкові.

У 1811 р. профессором Г.П. Успенським було підготовлено роботу «Опыт повествования о древностях русских», частина перша, а наступного року – другу частину [7, с. 18,19]. У другій частині, другому відділенні були підрозділи «Про давність законів руських та їх достоїнства», «Про судочинство, пені та покарання». Досить цікавим є підрозділ «Про колишні в Малоросії чини та присутственні місця», де розповідається про історію козацьких звань (полковник, осаул, значковий товариш і т.д.). Це була перша спроба наукової роботи, в якій містилися елементи історико-правового дослідження.

Успенський висловив припущення, що ще до приходу Рюрика русичі мали свої закони. Оскільки, як пише Успенський, «наші предки писемність взнали пізно. Тому й закони їх були усними або такими, що переходили до потомків шляхом переказу» [8, с. 452]. Доказом цього він вважав, зокрема, те, що багато з них існують як прислів'я, хоча приклади, які ним наводяться, не можна вважати вдалимими. Він доводив, що новгородці ще до приходу Рюрика мали своє право, так як говорили: «Поищем себе князя, иже бы владел нами и рядил по праву» [9, с. 452]. Якби не мали права – то б не могли сказати «рядил по праву» - робить висновок професор.

Існування писемних законів у вигляді Руської Правди вчений вважає беззаперечним фактом, посиляючись при цьому на дослідження В.М. Татищева [8, с. 453]. Важливими доказами у цьому сенсі, як підкреслює Успенський, є укладені русичами у X столітті договори з візантійськими імператорами. Там у багатьох місцях згадується про Руські закони. З цих договорів можна бачити

зміст деяких з законів, квінтесенцію яких Успенський виклав у 8 пунктах: 1) важливість, яка надана клятві, що збереглася до пізніших часів; 2) за вбивство була визначена смертна кара, а не пеня грошова, яка вказувала на різницю між багатим і бідним; 3) дружини мали право на спадок майна чоловіка; 4) дружина каралася за злочин чоловіка, а діти за злочин батька; (Успенський підкреслює з захопленням, що це важлива риса мудрості законодавця!); 5) за рану, нанесену зброєю, не каралося позбавленням органу за орган, а грошовою пенею; 6) за крадіжку чужого майна каралося позбавленням власного удвічі та втричі, дотримуючись співвідношення між покаранням та злочином; 7) татя (зłodія), якого заставляли на місці злочину, дозволялося позбавляти життя, якщо піймати та зв'язати його було неможливо; 8) майно чужоземця, що вмер без заповіту, поверталось на його батьківщину для передачі родичам, а не стягувалося на користь держави. Ці закони, стверджує Успенський, не лише були в повній силі при наступних князях, але й також, за вимогою обставин, доповнені, передусім Володимиром Великим. Одне з цих доповнень Успенський виділяє особливо: мова йде про те, що іноземним купцям було заборонено їздити по селах для продажу і купівлі товарів у поміщиків та селян, але дозволялося продавати та купляти у купців у містах [8, с. 454-455].

Успенський підкреслює, що закони стародавніх русичів були пристосовані до їх потреб, занять і розуміння. У цьому сенсі він наголошує, що першою турботою людей, що вступили в громадське життя, була безпека, тому й серед первісних законів найпершим повинен бути той, який забезпечує кожному життя, свободу та недоторканість власності. Успенський відзначає точність законів Руської Правди, які сформульовані так, щоб не допустити свавільного трактування. Як приклад, він наводить положення з цієї збірки стародавнього руського права, де усі види завданих травм чи нанесених уражень детально (як то виразка кривава чи лише синя пляма, ударом нанесена, пошкодження деякої частини тіла, наприклад, руки, ноги, вуха, ока, пальця, вибиття зуба, викидання пасма волосся з бороди) було прописано за важливістю образи та рівнем відшкодування ображеному. Разом з тим він зазначає, що тодішнє задоволення ображених, стосовно нинішніх часів, здається дивним, оскільки усілякий злочин, яким би тяжким він не був, «очищався грошовою пенею», і для кожного випадку була покладена особлива ціна [8, с. 457-458]. Вчений намагається пояснити, чому платою за вбивство, каліцтво були тоді гроші. Він вважає, що це було пов'язано з недостатньою кількістю грошей, малочисельністю населення, а нерівність у статках була ще незначною. Грошовий штраф за злочин був тим більше прийнятним, розмірковує дослідник, оскільки, той, хто не міг його заплатити, позбавлявся свободи і віддавався в рабство ображеному чи його родичам, а страх помсти, був уздою, яка стримувала нанесення образи іншому [8, с. 458]. Успенський звертає увагу на те, що в тодішньому законодавстві були надані певні переваги іноземцям в частині віддання боргу – спочатку борг слід було повернути їм, а потім вже своїм купцям, що вчений пояснює поблажливістю русичів до іноземців за шкоду, нанесену ближньому [8, с. 459].

Досить значну увагу вчений приділяє аналізу Судебника 1550 р. та Соборного уложення 1649 р. [8, с. 460-486], але оскільки це не стосується безпосередньо вітчизняної історії, то ми на цьому не зупиняємося.

У розділі про стародавнє судочинство Успенський зауважує, що способи відкриття провадження у справі у випадку відсутності ясних доказів були у ці часи дуже різноманітними. Найдавнішими були свідки, які в залежності від обставин були різними. Він підкреслює, що законодавство Ярослава відрізняло видоків від послухів. Як відомо, і зараз немає однозначної думки, щодо їх процесуальних функцій. Успенський вважав, що перший з них (видок) означав те ж, що й свідок очевидний, тобто такий, що сам бачив, як відбувалася справа. Послух свідчив про те, що чув від інших. Число свідків за різними обставинами було також неоднаковим. Автор наводить приклад, що якщо на когось доносили про вбивство, то донощик повинен був надати 7 свідків, і тоді донос приймався як достовірний; якщо ж донощиком був іноземець, то більше 2 свідків не вимагалось [8, с. 490].

Якщо йти за стародавнім законодавством, то слід відзначити, що «послухи» встановлювали факт скоєння злочину або подання позову, вислуховували свідчення сторін. Так, в «Посланні Климента Смолятича, митрополита київського до Хоми пресвітера» зустрічаємо згадку про те, що митрополит прочитав висловлені в листі обвинувачення в його адресу перед «многими послухи» [10, с. 78].

Інший видатний історик права XIX ст. М.І. Ланге (уродженець Чернігова та випускник університету Св. Володимира в Києві) висунув версію, що послухи засвідчували чесну і добру поведінку відповідача [11, с. 240], і ця думка набула значного поширення [12, с. 13-14]. С.А. Покровський вважав, що послухи – виразники думки громади [13, с. 63]. У сучасній дослідницькій літературі переважає думка, що «послухи» – це люди, що свідчать по слуху, тобто ті,

хто щось чув про злочин, що скоївся, а «видоки» - це очевидці злочину [14, с. 293].

На жаль, текст Руської Правди дає занадто мало можливостей розрізнити видока і послуха. Про архаїчні риси процесу свідчить обов'язок «послухів» разом із стороною, що їх виставила, йти «на роту» – присягати. Послухи виконували декілька процесуальних функцій. Передусім, це люди, на яких могли послатися сторони при різних обставинах. Перед послухами оголошували про нанесену образу, наприклад, при необґрунтованому наклепі, заявляли себе в якості позивача, а також в якості свідка. Професор університету Св. Володимира в Києві М.Ф. Владимирський-Буданов вважав, що видок і послух означають дві процесуальні ролі, які повністю відрізняються одна від одної. Видок є простим свідком у сучасному розумінні цього слова, а послух – пособник, на якого «посилаються» позивач і відповідач [15, с. 641].

М.Л. Дювернуа, (який теж деякий час працював в Україні –професором в Новоросійському (Одеському) університеті), підкреслював, що «присутність вільних послухів не просто засвідчувала факт. Їх присутність надавала юридичної сили таким діям, які без цього залишилися б простим фактом» [16, с. 100]. Цей висновок учений робив, виходячи з норм цивільного законодавства, згідно з якими «свідок угоди був не лише очевидцем (видоком), але в той же час сприяв сторонам. Можна бути просто видоком (очевидцем). Таким видоком буде всякий, хто бачив» [17, с.9-10]. Аналізуючи наведені різні точки зору, слід зазначити, що погляди Г.П. Успенського з цього питання багато в чому співпадали з сучасними.

Успенський вважав, що очна ставка позивача з відповідачем або свідка зі свідком у суді, де один доказує, а інший обвинувачується, є зводом. Такої ж думки був М.І. Ланге, який писав, що «зводом називалася перевірка посилання однієї особи на іншу, тобто звід є ніщо інше, як очна ставка» [11, с. 233]. Проте існували й інші точки зору. К.О. Неволін вважав «звід» первинною стадією провадження справи [18, с.246]. С.В. Юшков висловлював точку зору, що «звід» не є віндикаційним процесом (тобто витребуванням власником свого майна з чужого володіння – Авт.), ні початковою стадією процесу, ні очною ставкою, ні особливим порядком провадження – «по татьбе». На його думку, «звід» –це своєрідне явище, яке не можна розкласти на частини і яке змінювалося у часі, у міру розвитку процесу. Процес міг початися і без «зводу». Тільки у деяких випадках він був чимось середнім між «попереднім слідством» і початковою стадією судового розгляду [19, с. 515-518]. Проте сьогодні більш усталеною є думка, що «звід» був другою стадією досудового процесу [20]. Завданням «зводу» був пошук злочинця, що давало можливість відновити порушене право позивача на володіння викраденою річчю.

Успенський відзначає, що судові поєдинки застосовувалися в Давній Русі і видавці Руської Правди (тут він посилається на друге видання Просторової Правди, здійснене І.М. Болтіним, І.П. Єлагіним, О.І. Мусінім-Пушкіним в 1799 р.) [21] називають їх розбоєм, розуміючи це в даному випадку як поєдинок. Шляхом цих поєдинків кожен міг доводити правоту свого позову чи виправдання [8, с. 491, 492].

До найдавніших способів «відкрити в судочинстві істину» належить, як вказував Успенський, випробовування залізом і водою, рота чи присяга [8, с. 493]. Застосовувався божий суд у тому випадку, якщо були вичерпані усі звичайні способи доказування, а істина так і не була встановлена. Ритуальний характер ордалії відповідав культурним уявленням і віруванням того періоду. Ордалія не передбачала зізнання підозрюваного, і про істину судили на підставі слідів, залишених судовим випробуванням. Учасники божого суду проходили випробування розпеченим залізом, яке вони тримали в руках або ходили по ньому босоніж (звичай по плугових лемешах), або киплячою водою, в яку опускали руку. Обпалену руку або ноги забинтовували, а на третій день пов'язку знімали і за станом отриманих ран судили про винуватість або невинуватість учасників ордалії [22, с. 102].

Висновки. Таким чином, відзначаємо, що на терені України Г.П. Успенський першим у Харківському університеті ще у 1812 р. звернувся до історії права Київської Русі. Його праця не була суто історико-правовою. В ній були лише елементи історико-правових досліджень, але це був певний етап у розвитку науки історії права. При цьому професор спирався на деякі досягнення тодішньої історико-правової науки, зокрема висловлені в коментарях до видань Руської Правди 1792 і 1799 рр.

Джерела та література

1. Єгорова О.В. Юридична освіта в університетах України XIX – початку XX ст.. (етапи та особливості розвитку): автореф. дис. канд. іст. наук. спец. 07.00.01-історія України / О.В. Єгорова. – Дніпропетровськ, 2004. – С.12-13.
2. Богдашина О.М. Розвиток історико-правової думки в Російській імперії (друга половина XIX –

початок ХХ ст./ О.М. Богдашина. – Харків: вид. ХДПУ, 2000. – 48 с.

3. Гринев В.А. Происхождение и развитие историко-правовой науки в Российской империи: автореф. дис.... канд. юр. наук.: спец.:12.00.01 / В.А. Гринев. – Краснодар, 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dslib.net/teoria-prava/proishozhdenie-i-razvitie-istoriko-pravovoj-nauki-v-rossijskoj-imperii.html>.

4. Успенский (Гаврила Петрович) // Энциклопедический словарь (в 86 томах). Т. 35 (69): Усинский пограничный округ-Фенол / Под редакцией К.К. Арсеньева и заслуженного профессора Ф.Ф. Петрушевского. Издатели: Ф.А. Брокгауз (Лейпциг), И.А. Ефрон (С.-Петербург). С.-Петербург: Семеновская Типо-Литография (И.А. Ефрона), 1902. – С.19.

5. Акиншин А.Н Успенский, Гаврила Петрович// Воронежская историко-культурная энциклопедия (ВИКЭ). Персоналии. – Воронеж: Центр духовного возрождения Черноземного края, 2006. – С.435-436.

6. Успенский, Гавриил Петрович [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Успенский,_Гавриил_Петрович.

7. Юридический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805-1905) / Под редакцией проф. М.П. Чубинского и Д.И. Багалея. – Харьков: Типография «Печатное дело», 1908. – С.18-19.

8. Успенский Г.П. Опыт повествования о древностях русских. Часть вторая/ Г.П. Успенский. – Харьков: В университетской типографии, 1818. – 815 с.

9. Полное собрание русских летописей. Т.1. Лаврентьевская летопись. Вып.1: Повесть временных лет. Издание второе. – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1926. – 379 с.

10. Лавровский Л.Я. Послание митрополита Климента Смолятича к Фоме пресвитеру Смоленскому как историко-литературный памятник XII в. / Л.Я. Лавровский. – Смоленск: Типо-лит. Зельдович, 1894. – 107 с.

11. Ланге Н. Исследование об уголовном праве Русской Правды / Н.И. Ланге. – СПб.: Типография II-го Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1860. – 290 с.

12. Греченко В.А. Историко-правові погляди М.І. Ланге/ В.А. Греченко // Право і Безпека. – 2013. – №3 (50). – С. 11-16.

13. Покровский С.А. Общественный строй Древнерусского государства // Труды Всесоюзного юридического заочного института. Проблемы истории государства и права / С.А. Покровский. – М.: ВЮЗИ, 1970. – Т. XIV. – С. 5-175.

14. Петров И.В. Государство и право древней Руси (750-980 гг.) / И.В. Петров. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2003. – 413 с.

15. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Изд. 5./ М.Ф. Владимирский-Буданов. – СПб. - Киев: Изд. книгопродавца Н.Я. Оглоблина, 1907. – 696 с.

16. Дювернуа Н. Источники права и суд в древней России. Опыты по истории русского гражданского права / Н.Л. Дювернуа. – М.: Университетск. тип., 1869. – 415 с.

17. Греченко В.А. М.Л. Дювернуа як історик права Київської Русі / В.А. Греченко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2013. – 4 (63). – С. 6-13.

18. Неволін К.А. История российских гражданских законов: в 3 т. – Т.1. / К.А. Неволін. – СПб: [б.и.]; 1845. – 258 с.

19. Юшкою С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства / С.В. Юшков. – М.: Госюриздат, 1949. – 546 с.

20. Дудкина Л.В. История государства и права России: самое главное / Л.В. Дудкина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://be5.biz/pravo/i004/index.html>.

21. Правда руская или Законы великих князей Ярослава Владимировича и Владимира Всеволодовича Мономаха: С предложением древняго оных наречия и слога на употребительные ныне, и с объяснением слов и названий из употребления вышедших / В изд. приняли участие И.Н. Болтин, И.П. Елагин и А.И. Мусин-Пушкин. [М.]: Моск. Синод. тип., 1799. VIII, ([13]), 100, XVI – С. 4.

22. Стецюк Б.Р. Процесуальне право в Україні: тисяча років історії (Х ст. - 20-ті рр. ХХ ст.: монографія / Б.Р. Стецюк. – Харків: Діса плюс, 2013. – 560 с.

Греченко В., Ярмыш А. Начала исследований истории права Киевской Руси на украинских землях в 1810-х гг. В статье рассматриваются основные аспекты педагогической деятельности и научный потенциал профессора истории Харьковского университета Г.П. Успенского, который первым в Украине в своей работе «Опыт повествования о Древностях русских», изданной в 1811-1812 гг., начал исследования истории права эпохи Киевской Руси. До сих пор не существует ни

одной публикации, в которой бы раскрывался научный потенциал Г.П. Успенского. Ученый работал в Харьковском университете с 1807 и до самой своей смерти в 1820 г. В своей работе он анализирует содержание законов Киевской Руси, сущность которых он изложил в 8 пунктах. Ученый подчеркивает значение клятвы в судопроизводстве, наличие смертной казни за некоторые преступления, право жены на наследство имущества мужа, наказание жены за преступление мужа, а детей за преступление отца; указал на имущественную ответственность денежной пеней за раны, нанесенные оружием и отказ от принципа талиона; при этом вора, которого заставляли на месте преступления, разрешалось лишать жизни, если поймать и связать его было невозможно; имущество иностранца, который умер без завещания, возвращалось на его родину для передачи родственникам, а не взималась в пользу государства. Г.П. Успенский также считал, что термин «видок» означал свидетеля-очевидца, а термин «послух» такого свидетеля, который пересказывал слова очевидцев события. Взгляды Г.П. Успенского во многом совпадают с современными. Его труд не был чисто историко-правовым. В нем были только элементы историко-правовых исследований, но это был определенный этап в развитии науки истории права. При этом профессор опирался на некоторые достижения современной ему историко-правовой науки, в частности высказанные в комментариях к изданиям Русской Правды 1792 и 1799 гг.

Ключевые слова: Украина, Харьковский университет, история права, Киевская Русь, Русская Правда, Г.П. Успенский.

Grechenko V., Yarmysh O. Beginnings of the Research on the History of Law of Kyivan Rus and Its Enforcement on the Ukrainian Lands in the 1810's. The article deals with the main aspects of the pedagogical activity and scientific achievements of G.P.Uspenskyi, professor of history at Kharkiv University, who was the first in Ukraine to begin the study of the history of law of the Kiyivan Rus era, and describe it in his work «The Experience of the Narrations on the Russians Antiquities» published in 1811-1812. By recently there have been no publications revealing the scientific work of G.P.Uspenskyi. The scientist worked at Kharkiv University from 1807 until his death in 1820. In his work he analyzes the content of the laws of Kyivan Rus, the essence of which he described in 8 points. G.P. Uspenskyi emphasizes the importance of oath in the legal proceedings, the availability of the death penalty for some crimes, the right of a wife to inherit the property of her husband, punishment of a wife for the crime of a husband, and children for the crime of their father; a wound inflicted with a weapon, not to be punished by deprivation of the body organ for the body organ but imposing a monetary penalty; it was allowed to kill the thief who was caught at the crime scene, if it was impossible to hold and tie him; the property of a foreigner who died without a will had to be returned to his homeland for the transfer to his relatives, and was not charged in favor of the state. G.P. Uspenskyi also thought that the term «plot» («vidok») meant the same thing as the witness, who saw himself how the crime was committed, and the term «rumor» («posluh») testified, that he had heard about it from others. Views of G.P.Uspensky largely coincide with the modern ones. His work was not purely historical or legal. It contained only elements of historical and legal research, but in fact, it was a certain stage in the development of the research in the history of law. Herewith, the professor relied on some achievements of the then historical-legal science, particularly, on the comments to the editions of the Ruska Pravda in 1792 and 1799.

Key words: Ukraine, Kharkiv University, history of law, Kievan Rus, Ruska Pravda, G.P. Uspenskyi.